

**СЬОГОЧАСНИЙ СТАН ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ
СТАБІЛІЗАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Фатюха Наталія Георгіївна,

к.е.н., доцент

Мануковська Вікторія Вікторівна,

студентка 5 курсу

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

Анотація: У даній роботі розглянуто та досліджено теоретичні засади та практичні методи оцінки продовольчої безпеки на прикладі цукрової галузі. Виявлено, що проблематика продовольчої безпеки України з кожним роком стає все більш актуальною у зв'язку з економічною кризою та дестабілізованою воєнно-політичною ситуацією. Під час війни з'являється необхідність у розробці та перевірці на практиці методів комплексної оцінки багатьох факторів, які знижують рівень продовольчої безпеки, та знаходження шляхів подолання цих перешкод.

Ключові слова: продовольча безпека, виробництво продовольства, споживання продовольства, індикатори продовольчої безпеки, імпорт продовольства.

Продовольча безпека держави є важливою складовою частиною економічної безпеки, яка в свою чергу є частиною суспільної безпеки держави. Продовольча безпека держави – це ступінь забезпеченості населення країни екологічно чистими і корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва за науково-обґрунтованими нормами і доступними цінами при збереженні і поліпшенні середовища проживання. Продукти харчування у життєвій діяльності людини відіграють особливу роль. Експерти вважають, що за життя сучасного покоління продовольча проблема може перерости у глибоку міжнародну кризу.

Забезпечення ефективного функціонування системи продовольчої безпеки безпосередньо залежить від:

- стійкості підсистеми забезпечення,
- структурних змін в АПК,
- інвестиційної політики,
- формування підсистеми технічного забезпечення,
- удосконалення податкового законодавства,
- організації банківського обслуговування,
- створення товарних запасів матеріально-технічних засобів,
- діючої системи страхування урожаїв і майна підприємств АПК,
- науково-інформаційного забезпечення [1, с. 165-166].

Нині для України проблема продовольчої безпеки набуває особливої гостроти, що пов'язано з рядом обставин, які зумовлені як глобальними змінами, так й глибокою і системною економічною кризою, що спричинила масштабний спад виробництва у всіх народногосподарських сферах, у т. ч. і в агропродовольчому комплексі. В результаті значно скоротилися загальні фонди споживання продовольчих товарів, а в окремі роки і запаси деяких продуктів [2, с. 88].

Однією з найбільш важливих груп продовольства для українського населення та експорту є цукор. Протягом останніх років обсяги виробництва цукру зменшилися у порівнянні з темпами зростання його споживання, тому українські товаровиробники вже не в змозі повністю забезпечити попит населення на цю продукцію.

Причинами скорочення виробництва цукру стали такі фактори:

1. Зменшення обсягів виробництва цукрового буряку в Україні. У 2020 році цукрового буряку було зібрано на 19% менше ніж у 2019 році. Частина товаровиробників переключилася на інші культури, в результаті чого відбулося скорочення посівних площ. Не дуже сприятливі погодні умови 2020 року, що призвели до пізнього старту збору врожаю, в комбінації з недостатнім використанням пестицидів та агрохімікатів через обмеженість

фінансових ресурсів знизили врожайність та цукристість буряків.

2. Низькі ціни на цукор на світовому ринку. Починаючи з 2016 року, світова ціна на цукор демонструвала поступове зниження до лютого 2020 року: за вказаний період вона впала аж на 48%. Причиною цього була надлишкова пропозиція в комбінацією зі світовою тенденцією на здорове харчування зі зменшенням рівня споживання цукру [3].

З початком війни стан цукрової галузі ще більше погіршився. У зв'язку з воєнними діями, збільшенням виробничих витрат, логістичними та складськими складнощами господарства відмовляються вирощувати цукровий буряк. Окрім того, виробникам цукру не вистачатиме складських потужностей для зберігання цукру. Тому господарства відмовляються вирощувати цукровий буряк, а 10 цукрових заводів прийняли рішення не запускати виробництво цього річ. Однак, за такою ситуацією скорочується експорт цукру, що в даному випадку є позитивним явищем для українських споживачів. Завдяки тому, що вже існуючих запасів цукру має вистачити на декілька років, ціна на нього в перспективі може бути невисокою [4].

Серед багатьох індикаторів продовольчої безпеки можна виокремити такі основні показники:

- індикатор виробництва продуктів харчування на особу на рік;
- індикатор споживання продуктів харчування на особу на рік;
- індикатор ємності внутрішнього ринку;
- індикатор продовольчої незалежності.

На становище України під час війни, особливо на її початковому етапі, великий вплив мають економічні показники останніх років. Для комплексного й адекватного аналізу продовольчої безпеки у динаміці буде доречно використовувати показники виробництва, споживання та імпорту цукру за останні 5-6 років.

Проаналізуємо стан цукрової галузі за допомогою розрахованих показників продовольчої безпеки (табл. 1) та графіків (рис.1-4):

Таблиця 1

Індикатори продовольчої безпеки цукрової галузі

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Оптимальні значення
Індикатор виробництва цукру на особу	1,249	1,268	1,095	0,936	0,621	0,800	1
Індикатор споживання цукру на особу	0,853	0,884	0,853	0,821	0,758	0,726	1
Ємність внутрішнього ринку, тис. тон	1379,74	1424,18	1365,76	1307,35	1197,75	1136,22	-
Індикатор продовольчої незалежності, %	0,36	0,49	0,22	0,31	0,33	14,41	30%

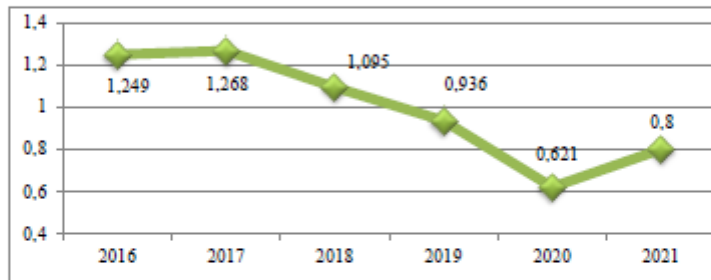

Рис. 1. Індикатор виробництва цукру на душу населення

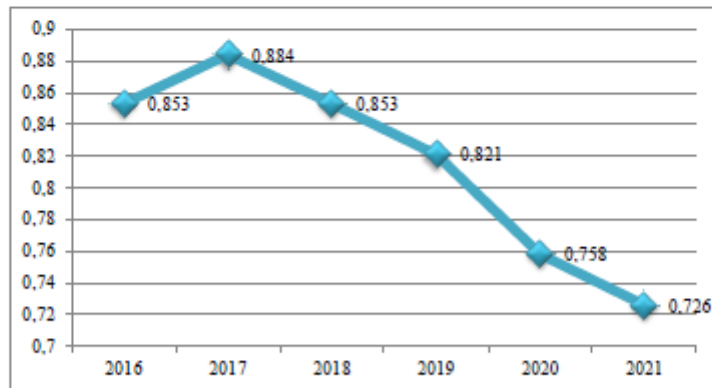

Рис. 2. Індикатор споживання цукру на душу населення

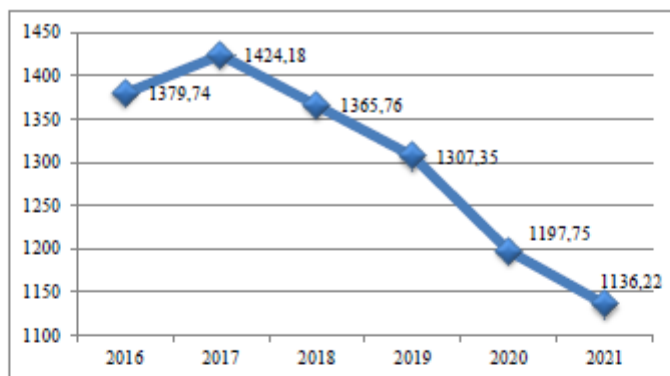

Рис. 3. Ємність внутрішнього ринку цукру, тис. тон

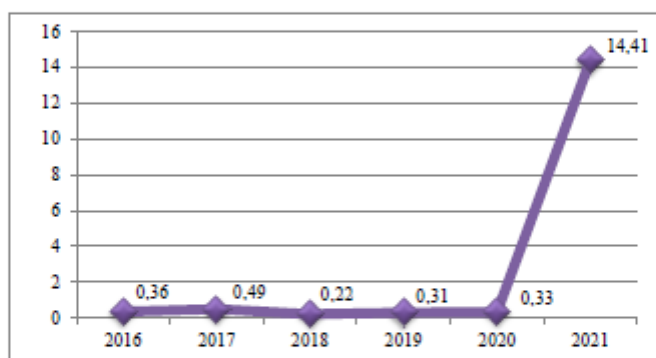

Рис. 4. Індикатор імпортозалежності цукру, %

Обсяги виробництва цукру протягом 2016-2019 років були максимально наближені до оптимального значення. Виробництво цукру почало зменшуватися ще з 2018 року, однак найбільш відчутне зниження виробництва в цій галузі відбулося саме в 2020 році. Серед причин зниження обсягів виробництва цукру, окрім низьких цін на цю продукцію, часткової переорієнтації товаровиробників на інші культури та пандемічних обмежень, можна ще виокремити зменшення попиту населення України на цукор. Це можна пояснити тим, що навіть для 2018 року було характерним зниження цін на цукор через достатність виробництва та накопичення його запасів, тоді як за останні два роки ціни на цукор різко підвищилися. Середні споживчі ціни на цукор у вересні 2020 року становили 14,94 грн за кілограм, а у вересні

2021 року - вже 28,69 грн за кілограм, тобто ціни «підскочили» майже в два рази [5].

Стосовно споживання населенням цукру, хоча величина цього показника і не є оптимальною, але вона наближена до значень раціональної норми, розрахованою МОЗ України. Протягом 2016 - 2021 років зниження обсягів споживання цього продукту пов'язано з великими обсягами його виробництва. Для товаровиробників є більш вигідним реалізувати цю продукцію за кордон, і через те, що обсяги експорту є занадто великими, ціни на товари, які не покинули український ринок, значно зростають. Цей фактор вкупі з щорічним зниженням купівельної спроможності населення є одним з основних причин зменшення споживання цукру.

Протягом 2016 - 2021 років показники ємності внутрішнього ринку багатьох груп продовольства, у тому числі цукру, зменшилися. Окрім значного скорочення кількості населення України протягом останніх років, на ємність внутрішнього ринку вплинуло зменшення обсягів споживання населенням цієї категорії товарів.

Цукор, як і більша частина продуктів харчування, протягом 2016 - 2021 років імпортувався в Україну в обсягах, які знаходяться в межах оптимального значення. Це свідчить про те, що Україна є забезпеченою за цією групою продовольства та може задовольнити внутрішній попит на неї. Однак минулого році показник імпортозалежності збільшився в багато разів. Україна в 2021 році імпортувала 163,7 тис. тон різних видів цукру, тоді як експорт цього товару був у 6,4 разів менше – 25,53 тис. тон. Порівняно з 2020 роком експорт цукру зменшився на 125 тис. тон. Основною причиною збільшення імпорту цукру за останній рік стало аномальне подорожчання газу, в наслідок чого цукрова галузь стала нерентабельною.

Аналіз показників продовольчої безпеки дає змогу виявити основні проблеми, які характерні для цукрової галузі, та знайти шляхи для їх усунення. На сьогоднішній день виробництво цукру знаходиться на незадовільному рівні та потребує регулювання та підтримки з боку уряду.

В першу чергу, необхідно зацікавити товаровиробників виробляти достатню кількість цукру для внутрішнього ринку. Це можливо, якщо постачати природний газ для виробників цукру за зниженими цінами або надати їм дотації. Завдяки цьому можна країна зможе самостійно забезпечити попит населення на цукор, що в перспективі ще більше простимулює місцевих виробників.

Ще одним шляхом стабілізації цукрової галузі є встановлення вигідних для імпортерів тарифних квот на ввезення білого цукру. Це необхідно для збільшення обсягів імпорту цукру. У перспективі дані заходи можуть нашкодити власному виробництву цукру та будуть неактуальними, однак таким чином можна зрівноважити сьогочасний дефіцит цукру на внутрішньому ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алішов Г. Н. Продовольча безпека України та чинники, що формують її рівень / Г. Н. Алішов // Електронний журнал «Економіка і суспільство». – 2017. – № 13. – С. 164-168.
2. Ніконенко О. А. Методичне забезпечення формування продовольчої безпеки України / О. А. Ніконенко // Наукове фахове видання з питань економіки «Агросвіт». – 2022. – № 9-10. – С. 86-92.
3. Щомісячне науково-практичне видання "Агроексперт". [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://agroexpert.ua/19280-2/>
4. Сайт "ZN.UA". [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/10-tsukrovikh-zavodiv-ukrajini-prijnali-rishennja-ne-zapuskati-virobnitstvo-tsohorich-shcho-bude-v-krajini-z-tsukrom.html>
5. Сайт "Укрінформ". [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3343017-za-rik-cini-na-cukor-zrosli-vdvici-kerivnik-derzstatu.html>